

ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Глібко Сергій Васильович,

к. ю. н., доцент,

*директор НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID: 0000-0003-3398-9276

Подрез-Ряполова Ірина Валеріївна,

науковий співробітник,

*Науково-дослідного інституту
правового забезпечення інноваційного розвитку*

НАПрН України

Розглянуте питання сучасного стану формування регіональної інноваційної системи. Визначена актуальність інноваційного розвитку регіонів України та необхідність ефективного формування та розвитку регіональних інноваційних систем в умовах підвищення конкурентоспроможності та економічного росту регіонів країни. Доведено, що рівень активності інноваційних процесів окремих регіонів повинен постійно підтримуватися та мати певне стимулювання на державному рівні.

Ключові слова: національна інноваційна система, регіональна інноваційна система, інноваційний розвиток, інноваційний потенціал.

Важливою умовою сталого розвитку економіки є забезпечення належного рівню функціонування національної інноваційної системи. Сучасний стан розвитку національної інноваційної системи обумовлює динамічні процеси щодо інноваційного розвитку на регіональному рівні.

В Україні в межах національної інноваційної системи відбувається активний процес формування регіональних інноваційних систем, який полягає у: розробленні стратегій і програм інноваційного розвитку, проєктів із розробки, виробництва та комерціалізації інноваційного продукту, які створюють в регіоні особливий інноваційний

клімат; формуванні регіонального законодавчого та нормативно-правового забезпечення процесів інноваційної діяльності, які носять також роз'яснювальний характер, включаючи визначення, що відносяться до інноваційної проблематики; створенні елементів інноваційної інфраструктури, які представляють послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо) [1, с. 171]. Рівень активності інноваційних процесів окремих регіонів безпосередньо залежить від ефективності розвитку та функціонування регіональної інноваційної системи, цей рівень повинен постійно підтримуватися та мати певне стимулювання. Інструментами забезпечення інноваційного розвитку регіонів повинні бути: нормативні інструменти (дієва нормативно-правова база), фінансові інструменти (надання певних пільг відповідним суб'єктам, які здійснюють інноваційну діяльність в регіонах) та інструменти стимулювання щодо реалізації на державному рівні відповідних програм інноваційного розвитку регіонів з врахуванням їх соціально-економічних особливостей. Крім того, механізм інноваційного розвитку повинен ґрунтуватися на взаємодії суб'єктів господарювання, державних владних структур та органів місцевого самоврядування, у розпорядженні яких знаходяться фінансові, матеріальні, мінерально-сировинні, інтелектуальні та інформаційні ресурси для ефективної інноваційної діяльності в регіоні [2].

Концепція розвитку національної інноваційної системи, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 р. N 680-р. (далі – Концепція) містить поняття національної інноваційної системи як сукупності законодавчих, структурних і функціональних компонентів (інституцій), які задіяні у процесі створення та застосування наукових знань та технологій і визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови для забезпечення інноваційного процесу [3]. Метою вищевказаної Концепції є визначення основних засад формування та реалізації збалансованої державної політики з питань забезпечення розвитку національної інноваційної системи, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Однак, вищевказана Концепція не встановлює

поняття регіональної інноваційної системи, шляхів її формування і регіональних пріоритетних напрямів розвитку.

На думку А. Поручник та І. Брикової регіональна інноваційна система - це сукупність приватних фірм, державних компаній, громадських організацій, органів влади та центрів створення нових знань та їх подальшої дифузії (таких як університети, дослідницькі інститути, експериментальні лабораторії, агенції інноваційного розвитку тощо), які поєднані між собою специфічними партнерськими взаємовідносинами, що сприяють інтенсифікації інноваційної діяльності та, як наслідок, підвищенню рівня конкурентоспроможності регіону [4, с. 144]. Слід також зазначити, що вищевказані суб'єкти, які також визначають умови для забезпечення інноваційних процесів на рівні регіону та їх функціональні особливості визначаються певним інноваційним потенціалом. Крім того, на регіональному рівні формується відповідне інституціональне середовище, яке впливає на ефективність реалізації інноваційних процесів.

Підвищена увага до питань інноваційного розвитку регіонів підтверджує важливість певних регіональних ресурсів щодо стимулювання інноваційних можливостей і конкурентоспроможності відповідних суб'єктів господарювання. В зв'язку з чим важливо підкреслити, що ключовою метою формування регіональної інноваційної системи є сприяння активізації регіональної інноваційної діяльності та підвищення рівня конкурентоспроможності регіону.

Висновки. Таким чином, у сучасних умовах інтенсифікації інноваційних процесів, підвищення уваги до інноваційного розвитку регіонів України стає все більш актуальним питанням та потребує постійного моніторингу. При цьому, ефективно формування та розвиток регіональних інноваційних систем повинно відбуватися в умовах підвищення конкурентоспроможності та відповідного стимулювання регіональної інноваційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лях І. І. Методичний підхід до комплексної оцінки інноваційного розвитку. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6461/1/28.pdf>.

2. Доценко О. Ю. Механізм інноваційного розвитку регіону. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/48404352.pdf>.

3. Концепція розвитку національної інноваційної системи: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 р. N 680-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-%D1%80>.

4. Поручник А., Брикова І. Регіональна інноваційна система як основа підвищення міжнародного конкурентного статусу національних регіонів. URL: http://www.kneu.kiev.ua/journal/ukr/article/2006_2_Poruch_Bryk_ukr.pdf.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТІВ БАЗЕЛЬСЬКОГО КОМІТЕТУ

*Давіденко Оксана Анатоліївна,
здобувач кафедри міжнародного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

У доповіді проаналізована система нормативно-правового забезпечення здійснення міжнародних розрахунків відповідно до документів, виданих Базельським комітетом. Авторкою виокремлено основні правові акти, що регулюють цю сферу правовідносин, а також розкрито їх основний зміст та їх вплив на законодавство України.

Ключові слова: розрахунки, міжнародні розрахунки, нормативно-правовий акт, правове забезпечення, система правового забезпечення.

На сучасному етапі розвитку банківська система України перебуває під впливом економічних, політичних, соціальних, правових та інших явищ, а також кардинальних перетворень у структурі міжнародної фінансової системи. Фінансові кризи, нестабільність національної валюти, обмеженість власних ресурсів, суттєве зниження довіри до українських банків зумовлюють виникнення все нових викликів та загроз національній економічній безпеці держави та вимагають залучення додаткових зовнішніх фінансових ресурсів, зокрема за допомогою міжнародних фінансових інституцій.

У сучасній системі міжнародних відносин такі ресурси, за умов їх раціонального використання, є затребуваним джерелом фінансового забезпечення реалізації пріоритетних проектів та завдань економічного розвитку, важливою складовою міжнародної інтеграції.

Сучасні тенденції посилення співпраці нашої держави як повноцінного члена міжнародної економічної спільноти зумовлює і гостру необхідність подальшого поглиблення співпраці з міжнародними фінансовими інституціями. Усе це у сукупності вимагає від законодавця вироблення ефективного механізму реалізації такої моделі взаємовідносин з фінансовими інституціями світу, яка б відповідала як очікуванням міжнародних партнерів, так і забезпечувала б захист національних інтересів. Низка важливих кроків уже була зроблена у напрямку тісної співпраці із МФВ, Світовим банком, ЄБРР та іншими установами фінансового сектору, проте й досі Україна не є членом Банку Міжнародних Розрахунків – міждержавного банку, який поєднує проведення комерційних операцій центральних банків країн-акціонерів, а також організовує валютне співробітництво.

Єдиний крок, який було здійснено нашим законодавцем у бік співпраці із цим Банком (який було створено ще аж у 1930 році), – це ухвалення Радою НБУ рішення від 24.04.2014 року № 15 «Про намір щодо вступу Національного банку України до складу акціонерів Банку Міжнародних Розрахунків у Базелі». У самому тексті рішення було встановлено склад тимчасової робочої групи членів Ради НБУ, які повинні були до 1 травня 2014 року підготувати проект плану заходів щодо наміру про вступ до складу акціонерів Банку Міжнародних Розрахунків. Проте станом на 2019 рік цей проект на сайті НБУ відсутній.

При Банкові Міжнародних Розрахунків було створено Базельський комітет з банківського нагляду, основним завданням якого є впровадження високих і єдиних стандартів, рекомендацій у сфері банківського регулювання та банківського нагляду. Для виконання цього завдання Комітет, співпрацюючи з банками й органами нагляду різних держав, готує директиви та рекомендації для органів нагляду держав-членів. Особливістю нормативних актів Базельського комітету є те, що вони не є обов'язковими для імплементації у зако-

нодавство держав-учасниць Банку міжнародних розрахунків, проте переважно все ж таки знаходять своє втілення у їх національному законодавстві через високу якість їх змістової складової.

До базових документів Базельського комітету слід віднести такі: Основні принципи ефективного нагляду 1997 р., «Базель I», «Базель II», «Базель III». Розглянемо їх основні положення та структуру більш детально.

Основні принципи ефективного нагляду, ухвалені у 1997 році, були переглянуті у 2006 році, являють собою комплексний план організації банківського нагляду, що охоплює досить широке коло питань, схвалені міжнародною спільнотою, отримали всесвітнє визнання та розповсюдження. Вони використовуються різними країнами як орієнтири для оцінки якості їхніх наглядових систем та для визначення майбутніх заходів, спрямованих на досягнення базового рівня надійної наглядової практики. Основні принципи також використовуються Міжнародним валютним фондом (МВФ) та Світовим банком в контексті Програми оцінки фінансового сектору для оцінки ефективності систем і практики банківського нагляду в різних країнах. Останній перегляд Основних принципів було здійснено Комітетом в жовтні 2006 року за співпраці зі спеціалістами у сфері нагляду з усього світу.

Важливих вдосконалень зазнали окремі Основні принципи, особливо ті, які стосуються сфер, що потребують посилення нагляду та які пов'язані з управлінням ризиками. Як результат низка додаткових критеріїв набула статусу основних, а в інших випадках було рекомендовано нові критерії оцінки. Посиленої уваги було приділено усуненню численних суттєвих недоліків управління ризиками та іншим слабким місцям, виявленим впродовж минулої кризи. Крім того, під час перегляду було враховано кілька основних тенденцій та змін, які сформувалися в останні кілька років потрясінь на ринку: потреба у більшій інтенсивності та ресурсах для ефективного нагляду за системно важливими банками; важливість застосування макропідходу з охопленням усієї системи до мікропруденційного нагляду за банками для забезпечення підтримки у виявленні й аналізі системних ризиків та застосуванні попереджуючих заходів стосов-

но таких ризиків; зосередження уваги на ефективному управлінні кризовими явищами, санаційні та ліквідаційні заходи, спрямовані як на зниження імовірності дефолту банку, так і його впливу. Маючи на меті наголосити на цих проблемах, які набувають актуальності, Комітет належним чином включив їх в Основні принципи та додав спеціальні посилення під кожним відповідним принципом.

«Базель І» - це перша угода Базельського комітету з банківського нагляду щодо вимог до власного капіталу банків. Було розроблено в 1988 році як реакція з боку банківського співтовариства і наглядових органів на випадки великих втрат і банкрутств фінансових посередників, що спостерігалися в 1970–1980-х роках. Ключова ідея «Базеля І» – обмеження кредитного ризику і можливих втрат банків шляхом побудови системи контролю регулятора за достатністю капіталу банків.

Базові постулати цього акта полягають у наступному:

– фінансова стійкість банку визначається достатністю його капіталу для покриття кредитного ризику;

– визначення розміру кредитного ризику досягається множенням (зважуванням) суми активу на вагові коефіцієнти ризику;

– загальна величина капіталу, яка перевіряється на предмет достатності, складається з двох рівнів: рівень 1 – це акціонерний капітал і оголошені резерви; рівень 2 – це додатковий капітал, до якого відносять капітал низької якості, приховані резерви, доступні для банку відповідно до законодавства країни і т. д.

Незважаючи на новації, запроваджені «Базелем І» у сфері банківського нагляду, документ містить низку недоліків: ігнорує інші види банківських ризиків, приділяючи увагу лише регулювання кредитного ризику; містить спрощену градацію кредитного ризику, що не враховує різноманітність можливих реальних ситуацій. Як довела практика, виконання вимоги щодо мінімально допустимому розміру капіталу не може забезпечити надійність роботи банку і всієї банківської системи.

У зв'язку з цим в 2004 році було випущено оновлену угоду – «Базель ІІ». Цей документ містить вимоги щодо мінімального розміру власного капіталу, перевірки з боку органів банківського нагляду, прозорості банківської фінансової звітності та ринкової дисципліни.

«Базель ІІІ» – ця угода була затверджена протягом 2010–2011 р.р, а поступовий перехід до вказаних оновлених правил повинен відбуватися до кінця 2019 року. Документ містить рекомендації щодо поступового збільшення власного капіталу банків, нормативів ліквідності з метою оцінки стабільності банків (показник короткострокової ліквідності і показник чистого стабільного фондування, які визначено зовнішніми індикаторами стійкості банків у випадку виникнення кризових проблем з ліквідністю).

Таким чином, Базельські стандарти в умовах формування єдиної правової бази забезпечують банківські установи світу ефективним інструментарієм, зумовлюючи удосконалення національних банківських систем. Разом із тим, важливо наголосити на тому, що для Української держави сьогодні є вкрай необхідними рішучі кроки щодо набуття членства у Банку Міжнародних Розрахунків, і передусім, створення відповідного правового механізму.

ДО ПРОБЛЕМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СФЕРИ

Іванова Ксенія Юріївна,

к. ю. н., доцент кафедри цивільного права № 2

НЮУ імені Ярослава Мудрого,

старший науковий співробітник НДІ ПЗІР НАПрНУ

У роботі проаналізовано загальні проблеми правового регулювання інноваційної сфери. Досліджено сучасну нормативну базу з огляду правового регулювання даної тематики, розглянуто зарубіжний досвід та тенденції розвитку інноваційної сфери.

Ключові слова: інноваційна сфера, інноваційна діяльність.

Доволі складний період деіндустріалізації, який переживає економіка України в сучасних умовах, зайвий раз доводить необхідність побудови її структури на принципово інших засадах. На сьогодні навряд чи можна заперечувати той факт, що продукція українських